

Original research paper

Received: 16.09.2016

Accepted: 15.12.2016

Mirosław Grusiewicz

Uniwersytet Marii Curie Skłodowskiej
Lublin
gruszmir@op.pl

**EDUKACJA MUZYCZNA NA ŚWIECIE W KRĘGU ZAINTERESOWAŃ
CZASOPISMA „WYCHOWANIE MUZYCZNE”**

Słowa kluczowe: *edukacja muzyczna, edukacja muzyczna na świecie, historia edukacji, czasopiśmiennictwo, czasopismo „Wychowanie Muzyczne”*

Ogólna charakterystyka czasopisma „Wychowanie Muzyczne”

Czasopismo „Wychowanie Muzyczne” nieprzerwanie wydawane od 1957 roku ma bogaty dorobek i tradycje. Zachowuje przy tym nie tylko ciągłość wydawniczą, ale i programową. Już prawie od 60 lat jest poradnikiem dla osób związanych z powszechną edukacją muzyczną. Jego profil wyznaczają cztery stale obecne bloki tematyczno-strukturalne. Tworzą je zagadnienia teoretyczno-badawcze, przede wszystkim z zakresu nauk społeczno-humanistycznych związanych z pedagogiką, kulturą i sztuką muzyczną, porady metodyczne, informacje, relacje z wydarzeń i recenzje oraz dodatek nutowy z repertuarem dla szkół i do amatorskiego uprawiania muzyki. Czasami też w różnych działach pojawiają się typowo publicystyczne eseje i felietony.

„Wychowanie Muzyczne” przez cały okres wydawniczy odzwierciedlało stan świadomości, myśli i praktyki edukacji muzycznej w Polsce. Przemiany czasopisma były ściśle związane z kształtowaniem się nowych idei pedagogicznych, ze zmianami systemowo-programowymi w oświacie oraz społeczno-politycznymi w naszym kraju. W czasopiśmie punkty zwrotne wyznaczają zmiany nazwy tytułu (lata 1957-1966 – „Śpiew w Szkole”; 1967-2010 – „Wychowanie Muzyczne w Szkole”; od 2011 roku – „Wychowanie Muzyczne”). Istotną rolę w formowaniu periodyku odgrywali wydawcy. W latach 1957-2000 były to Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych / Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, zaś w okresie 2000-2009 – Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej. Od 2010 roku wydawcą jest Stowarzyszenie Nauczycieli Muzyki. Swoje piętno na periodyku odcisnęli również redaktorzy naczelni: Adam Suzin (1957-1976), Ewa Hoffman-Lipska (1977-2000), Andrzej Białkowski (2000-2006). Od 2007 roku funkcję tę pełni Mirosław Grusiewicz. Można powiedzieć, że stałość wydawców i redaktorów wpływała na stabilizację periodyku.

Przedstawiając czasopismo, warto na wstępie dodać, że od pierwszego numeru periodyku 1/1957 (nr 1) do numeru 5/2016 (nr 302) w czasopiśmie ukazało się w 4185 artykułów napisanych przez 1148 autorów, a w dodatkach nutowych zamieszczono 2155 utworów muzycznych¹. „Wychowanie Muzyczne” doczekało się kilku rozpraw i analiz² oraz obszernej monografii, która ukazuje wkład czasopisma w teorię i praktykę edukacji muzycznej w Polsce i swoim zasięgiem obejmuje lata 1957-2013³.

Wprowadzenie w problematykę

Czasopismo „Wychowanie Muzyczne” adresowane jest do polskiego czytelnika związanego z praktyką edukacji muzycznej i, co naturalne, skupia się na zagadnieniach krajowych. Niemniej znajdziemy w nim również artykuły przybliżające problemy edukacji muzycznej innych części świata oraz opisujące praktyki edukacyjne różnych krajów i kultur.

W całym dorobku periodyku udało nam się wyszukać 217 artykułów poruszających problemy edukacji muzycznej na świecie, co stanowi 5,2% wszystkich opublikowanych. Wydaje się, że nie jest to wiele, ale trzeba zdawać sobie sprawę, iż kompetentne poruszanie problematyki edukacji muzycznej na świecie nie jest proste, wymaga kontaktów, znajomości języków obcych, jak również śledzenia wydarzeń poza granicami Polski. Trudność w podejmowaniu tych zagadnień polega też na tym, że edukacja rozgrywa się w pewnej przestrzeni, w określonych warunkach i żeby ją zrozumieć oraz porównywać, należy wnikać w całości kwestii kultury, spraw społecznych i politycznych danego państwa. Kłopoty ujawniają się również przy opisywaniu edukacji innych kultur i państw terminologią używaną w polskiej oświacie.

Statystyczne analizy pokazują, że na przestrzeni lat zainteresowanie redakcji sprawami zagranicznymi było różne. Tabela 1 przedstawia zestawienia liczbowe oraz średnią roczną artykułów poruszających problematykę edukacji muzycznej w świecie na tle wszystkich artykułów z podziałem na okresy wydawnicze.

¹ Informacje na podstawie: <http://www.wychmuz.pl/bibliografia/index.php>; <http://www.wychmuz.pl/nuty/index.php> [dostęp: 28.12.2016].

² T. Dziurzyńska, *Trzydziestolecie naszego wydawnictwa*, „Wychowanie Muzyczne w Szkole” (dalej „WMwSz”) 1976, nr 1, s. 60-61; M. Przychodzińska, *Pamięcią wstecz – myśli poświęcone 50-leciu polskiego pisma muzyczno-metodycznego*, „WMwSz” 1980, nr 1, s. 4-13; R. Rataj, *Nasze czasopismo w 40-leciu PRL*, „WMwSz” 1984, nr 4/5, s. 203-207; E. Hoffman-Lipska, „Wychowanie Muzyczne w Szkole” na przestrzeni 50 lat, „WMwSz” 1995, nr 2, s. 51-54; M. Przychodzińska, „Wychowanie Muzyczne w Szkole” – ciągłość tradycji, „WMwSz” 2006, nr 3, s. 7-13; M. Grusiewicz, *Muzyka tradycyjna i ludowa na łamach czasopisma „Wychowanie Muzyczne”*, „Wychowanie Muzyczne” (dalej „WM”) 2014, nr 4, s. 43-53; idem, „Wychowanie Muzyczne” w opinii czytelników, „WM” 2015, nr 3, s. 74-82; idem, *Problemy edukacji muzycznej osób z niepełnosprawnościami w „Wychowaniu Muzycznym”*, „WM” 2016, nr 3, s. 68-72.

³ M. Grusiewicz, *Wkład czasopisma „Wychowanie Muzyczne” w rozwój praktyki i teorii powszechnej edukacji muzycznej w Polsce*, Lublin 2015.

Tabela 1

Zestawienia liczbowe i procentowe artykułów poruszających problematykę edukacji muzycznej na świecie na tle wszystkich artykułów z podziałem na okresy wydawnicze

Okres wydawniczy	Liczba artykułów ogółem	Liczba artykułów o edukacji muzycznej na świecie	Średni procent artykułów o edukacji muzycznej na świecie w roku
1957-1966	1064	44	4,4
1967-1976	949	74	7,4
1977-1989	732	37	2,8
1990-1999	460	17	1,7
2000-2006	379	12	1,7
2007-2016	601	33	3,3

Tabela wyraźnie pokazuje, że największe zainteresowanie problematyką edukacji muzycznej na świecie w czasopiśmie miało miejsce w latach 1967-1976, po tym okresie maleje, zaś w ostatnich latach znowu zainteresowanie nią nieco wzrosło. Zestawienie to może trochę zaskakiwać, dane pokazują, że w czasach żelaznej kurtyny więcej w czasopiśmie znajdziemy informacji spoza granic Polski, niż w okresie otwartych granic i powszechności Internetu.

Analiza artykułów

Analizy dokonujemy, biorąc pod uwagę gatunek, formę literacką tekstu. To spojrzenie wydaje nam się najbardziej czytelne. Chronologiczny układ z natury rzeczy utrudniałby uogólnienia, zawierałby wiele drobiazgowych i poszatkowanych informacji, w podziale zaś ze względu na podejmowane treści niełatwo byłoby zachować konsekwencję i logikę (wiele zagadnień łączy się i krzyżuje). Zaproponowany układ wiele mówi nam o podejściu redakcji do analizowanych zagadnień, o założeniach koncepcyjnych i pokazuje przemiany czasopisma. Kolejno przedstawimy: cykle, przedruki z prasy zagranicznej, analizy krytyczne na podstawie literatury obcojęzycznej, relacje z podróży zagranicznych – z konferencji i sympozjów – oraz przedstawimy teksty od osób stale przebywających poza granicami Polski; pokażemy również artykuły zagranicznych autorów pozyskane dla „Wychowania Muzycznego”, w tym wywiady z przedstawicielami zagranicznych ośrodków kultury i edukacji oraz opiszemy relacje z badań i analizy naukowe.

Cykle

Zaczynamy od cykli dedykowanych edukacji muzycznej na świecie, gdyż wydaje się, że one najmocniej powinny pokazywać zaangażowanie i determinację redakcji w ukazywaniu tej problematyki i wskazywać, iż działania w tym obszarze nie są przy-

padkowe. Doceniając rolę cyklicznych publikacji w kształtowaniu wiedzy i postaw, należy stwierdzić, że w całej historii czasopisma mieliśmy tylko jeden cykl poświęcony problemom edukacji muzycznej na świecie – *Co piszą inni*. Był on prowadzony w latach 1957-1976 i w jego ramach ukazało się 40 artykułów, z czego 14 tekstów było autorstwa Leona Kauczora (lata 1957-1971), a 26 Ludwika Gabrielskiego (lata 1971-1976).

Leon Kauczor w każdym artykule odwołuje się do prasy zagranicznej i omawia poruszane w niej zagadnienia. Czasopisma, do których sięga, to „Musik in der Schule”, „Musik und Unterricht” oraz „Hudební Výchova”. Stara się przy tym tak ukierunkować teksty, aby stanowiły zbiór informacji na jeden czy kilka zbliżonych do siebie tematów i zawierały różne punkty odniesienia, zdania i opinie wyrażane w prasie zagranicznej. W tym celu przegląda całe roczniki i na podstawie prasy zagranicznej analizuje programy, podręczniki, treści edukacji, pomoce dydaktyczne i rozwiązania metodyczne funkcjonujące poza granicami Polski. Istotnym elementem podnoszonym przez autora są przemiany w fundamentalnych założeniach edukacji muzycznej, z jakimi ówczesnie mieliśmy do czynienia w Europie i na świecie. Sięgając do czasopism z bloku socjalistycznego, podnosi problemy zbieżne z polską sytuacją, analizuje tamtejsze konferencje i narady odbywające się na szczeblach partyjno-rządowych, jak i w organizacjach społeczno-państwowych. Analizuje również referaty z konferencji naukowych i dydaktycznych, dzięki którym możemy zapoznać się z problemami edukacji muzycznej w innych państwach. Przytacza również wyniki badań pedagogicznych oraz muzyczno-psychologicznych prowadzonych u naszych sąsiadów, pokazujących, że w tamtym okresie nie tylko w Polsce istniał problem – szczególnie na terenach wiejskich – braku dobrze przygotowanych do pracy nauczycieli.

Ludwik Gabrielski rozwinął tę serię wydawniczą i nadał jej regularność. W latach 1972-1976 tak zatytułowane artykuły ukazywały się w każdym numerze. Znacznie też rozszerzył paletę tytułów prasy zagranicznej, do których sięgał. Poza wcześniej często w cyklu obecnymi – „Musik in der Schule” czy „Musik und Unterricht” – chętnie korzystał z takich czasopism, jak: „Musik und Bildung” oraz „Neue Zeitschrift für Musik” (Mainz Moguncja, NRF), „Musik und Gesellschaft” (Berlin, NRD), „Schweizerische Musikzeitung” (Zurych, Szwajcaria), „Österreichische Musikzeitschrift” i „Erziehung und Unterricht” (Wiedeń, Austria).

Gabrielski z każdego numeru omawia wybrane treści, które zwróciły jego uwagę, i czyni to w swobodnej formie opisu, często przy tym posługując się tłumaczonymi cytatami. Autor ten również chętnie sięga do artykułów z zakresu filozofii edukacji, do teoretycznych rozważań z zakresu pedagogiki muzycznej, jak do publicystycznych prac, oceniających ówczesny stan edukacji w różnych zakresach i obszarach, opisuje również i analizuje teksty metodyczne oraz informacyjne.

Ludwik Gabrielski dokonuje też streszczeń recenzji książek. Ponadto w cyklu znajdziemy informacje o programach i podręcznikach szkolnych, w tym również obszernie wypisy programów oraz przykładowe ramowe plany pracy szkół ogólnokształcących⁴. Czytając artykuły z tego cyklu, możemy również dowiedzieć się o działalności instytucji, młodzieżowych orkiestr i zespołów muzycznych, festiwalach dla dzieci i młodzieży oraz konkursach muzycznych, znajdziemy tu rekapitulacje odczytów

⁴ L. Gabrielski, *Co piszą inni*, „WMwSz” 1974, nr 1, s. 36-40.

i wygłoszeń. Sporo jest także streszczeń scenariuszy zajęć szkolnych oraz kilka krótkich omówień badań empirycznych, w tym postaw wobec szkolnej edukacji muzycznej i zainteresowań muzycznych młodzieży. W tym ostatnim aspekcie Ludwik Gabrielski koncentruje się na przedstawianiu wyników badań. Tematem często poruszonym są też techniczne środki nauczania. W cyklu znajdziemy również wiele interesujących zestawień statystycznych, np. dotyczących struktury szkolnictwa w krajach europejskich, liczby godzin zajęć muzycznych, porównania programów i podręczników, płytotek, koncertów szkolnych⁵.

Na podstawie cyklu *Co piszą inni* możemy zapoznać się ze stanem edukacji muzycznej u naszych sąsiadów. Analiza tekstów skłania do wniosku, że ten obszar działalności w innych krajach w zasadniczy sposób nie różnił się od tego, co było w Polsce.

Przedruki z prasy zagranicznej

Przedruki z prasy zagranicznej dominują w pierwszym okresie działalności czasopiśma. W latach 1957-1966 są podstawową formą dzielenia się informacjami o tym, jak edukacja muzyczna funkcjonuje poza granicami Polski. Możemy je jeszcze spotkać na początku lat 70., zaś po 1977 roku definitywnie przestały być publikowane, a przynajmniej nic nie wskazuje, że zamieszczane w późniejszym okresie teksty są przedrukami.

Najwięcej przedruków dotyczyło czasopism z krajów niemieckojęzycznych. Z Niemieckiej Republiki Demokratycznej były to „Musik in der Schule” oraz „Volkskunst”, z Niemieckiej Republiki Federalnej – „Musik und Unterricht. Zeitschrift für Musik in der Schule und Lehrerbildung”. Inne zamieszczone przedruki pochodziły z prasy: francuskiej – z miesięcznika „Vers l’Education Nouvelle”, rosyjskiej – „Uczcielskiej Gazeta”, amerykańskiej – „Music Educator Journal”, ukraińskiej – „Muzika” oraz czeskiej – czasopismo „Hudební Výchova”.

Przyjęcie takiej strategii działania umożliwiło prezentowanie wielu różnych tekstów o bardzo szerokiej palecie tematów, pozwalało wniknąć w istotę problemów edukacji muzycznej w danych państwach, poznać problemy od podszewki, od środka, niejako uczestnicząc w tamtejszych wydarzeniach. Teksty te opisują praktykę szkolną widzianą oczami tamtejszych dydaktyków, pokazują one funkcjonujące w różnych placówkach oświatowych rozwiązania organizacyjne, zawierają liczne sugestie i porady metodyczne. Są wśród nich artykuły przybliżające sposoby upowszechniania sztuki muzycznej.

Z przedruków warto wymienić tekst Jana Dostala, pierwotnie zamieszczony w czasopiśmie „Hudební Výchova”, w którym przybliży on problemy edukacji muzycznej w Czechosłowacji, zapoznaje z historią powszechnej edukacji muzycznej w tym kraju oraz z ówczesnymi rozwiązaniami systemowymi, organizacyjnymi i metodycznymi⁶. Denise Bacon ze Stanów Zjednoczonych, wybitna propagatorka metod Kodály i Orffa, w przedruku z czasopiśma „Music Educator Journal”, w formie felietonu dzie-

⁵ L. Gabrielski, *Co piszą inni*, „WMwSz” 1975, nr 4, s. 211-212; nr 5, s. 257-261.

⁶ J. Dostal, *Wychowanie muzyczne w Czechosłowacji*, „WMwSz” 1968, nr 2, s. 70-77.

li się swoimi wrażeniami i spostrzeżeniami z pobytu w Europie, w tym z miejsc silnie związanych z obu dydaktykami⁷. Wiele ciekawych informacji o funkcjonowaniu edukacji muzycznej w Ukraińskiej Socjalistycznej Republice Radzieckiej znajdziemy w tekście popularnonaukowym Szymona Mykołajowicza Masnego oraz Chrystyny Wasilkiewicz. Jest to przedruk z ukraińskiego czasopisma „Muzika”, w którym autorzy przytaczają wyniki swoich badań dotyczących edukacji muzycznej dzieci młodszych⁸.

Analizy krytyczne na podstawie literatury zagranicznej

Inną formą są analizy krytyczne na podstawie literatury zagranicznej. Polscy autorzy opisują niektóre elementy edukacji na świecie, biorąc za podstawę wybrane artykuły z prasy zagranicznej lub fragmenty książek. Czasami ta forma zbliża się do streszczeń, czasem przypomina przetłumaczone wypisy, a niekiedy teksty zagraniczne stanowią inspirację odautorskich publicystycznych refleksji. Problemem tego typu tekstów zamieszczanych w „Wychowaniu Muzycznym”, szczególnie w pierwszym okresie wydawniczym, jest to, że nie zawsze są rzetelne. W wielu artykułach trudno rozgraniczyć, co stanowi czyste tłumaczenie z języka obcego, a co komentarz polskiego autora, nie wszędzie i nie zawsze podawane są pełne dane bibliograficzne dotyczące źródeł: książek czy artykułów, z których autor korzystał.

Podobnie jak w cyklu *Co piszą inni*, podstawowym źródłem wiedzy i analiz jest literatura niemieckojęzyczna. Kilkakrotnie w czasopiśmie zajmowano się edukacją muzyczną w Szwajcarii. Jery Dastych w 1965 roku oraz Józef Klukowski 1966 roku opisują zalety popularnej w tamtych latach w Szwajcarii nauki na fletach podłużnych oraz korzyści, jakie przynosi w tym kraju opieranie edukacji na koncepcjach Carla Orffa⁹. Państwem opisywanym częściej jest również Niemiecka Republika Demokratyczna. Warto zwrócić tu uwagę na artykuły, których autorami są: Eleonora Kawowa¹⁰, Paweł Malinowski¹¹, Jery Dastych¹² czy Adam Suzin¹³.

Niemiecka literatura była tą, do której głównie i stale sięgano. Nawet opisując problemy edukacji muzycznej w krajach niebędących niemieckojęzycznymi, wykorzystywano zawarte w niej artykuły. Niemieckie czasopisma były podstawą opisu edukacji muzycznej w angielskich szkołach podstawowych¹⁴, w Stanach Zjednoczonych¹⁵

⁷ D. Bacon, *Kodaly i Orff, czyli Amerykanin w Europie*, „WMwSz” 1971, nr 4, s. 242-247.

⁸ S. Mykołajowicz Masny, C. Wasilkiewicz, *Z cyklu oświata i wychowanie od pierwszych kroków życia*, „WMwSz” 1975, nr 2, s. 102-108.

⁹ J. Dastych, *Muzykowanie młodzieży w Zurychu (Szwajcaria)*, „ŚwSz” (dalej „ŚwSz”) 1965, nr 2, s. 61-63; J. Klukowski, *Szwajcarska metoda wychowania muzycznego*, „ŚwSz” 1966, nr 3, s. 103-105.

¹⁰ E. Kawowa, *Umuzycznienie młodzieży w szkołach podstawowych NRD*, „ŚwSz” 1962, nr 5, s. 314-315.

¹¹ P. Malinowski, *Próba modyfikacji metody wychowania muzycznego w NRD*, „ŚwSz” 1963, nr 5, s. 205-206.

¹² J. Dastych, *Nowe drogi muzykowania w szkole*, „ŚwSz” 1963, cz. I: nr 1, s. 30-32; cz. II: nr 2, s. 81-82.

¹³ A. Suzin, *Gitara jako instrument młodzieży*, „ŚwSz” 1966, nr 2, s. 67-68.

¹⁴ R. Heising, *Wychowanie muzyczne w Anglii*, „ŚwSz” 1961, nr 1, s. 34.

¹⁵ A. Stawicz, *Muzyka w podstawowych i średnich szkołach ogólnokształcących USA*, „ŚwSz” 1962, nr 5, s. 312-314.

czy też w Japonii¹⁶. O praktyce edukacji muzycznej w Japonii polski czytelnik mógł się również dowiedzieć z tekstów pisanych na podstawie tłumaczeń z prasy francuskiej¹⁷.

W czasach Polski Ludowej, opisując problemy edukacji poza naszymi granicami, sięgano również do literatury z państw naszego bloku socjalistycznego. Irena Marciniak na podstawie analizy pracy Ilji Hurnika i Petera Ebena *Česka Orffova Škola* (Praha-Bratislava 1969) zapoznaje z czeską adaptacją metody Orffa¹⁸. Problemami edukacji muzycznej w Czechosłowacji zajął się również pedagog działający od wielu lat w Polsce i Czechach – Alojzy Suchanek¹⁹. Józef Powroźnik na podstawie artykułu E. i J. Pożgajów, zamieszczonego w jugosłowiańskim czasopiśmie „Muzika i Škola”, omawia problemy wprowadzania nauki gry na gitarze do szkół powszechnych w byłej Jugosławii²⁰.

W latach 70. i później literaturą i krajem, którym w sposób szczególny się zainteresowano, były Stany Zjednoczone. Andrzej Pytlak na podstawie literatury amerykańskiej przybliży polskiemu czytelnikowi system i realia edukacji muzycznej w tym kraju, sposób myślenia o niej oraz podnoszone przez tamtejszych badaczy problemy i rozpatrywane zagadnienia. Analizuje sztanदारowe prace amerykańskich pedagogów: Satisa Narrona Colemana – *Creative music for children* (Putnam, New York, 1922; reprint BiblioLife, 2014)²¹; B. Mariana Brooks i Harry’ego Alvina Browna – *Music education in the elementary school* (American Book Company, New York 1946)²² oraz *Music guide for the elementary schools* (red. J.A. Thulander, California State University, Sacramento 1963)²³. Autor ten na podstawie prac wybitnego kanadyjskiego kompozytora i pedagoga Raymonda Murraya Schafera, w tym przede wszystkim jego książki *The composer in the classroom* (Universal 1972), prezentuje pewne pomysły metodyczne, ale i podejścia strategiczne do edukacji muzycznej wynikające z typowych dla Ameryki problemów wielokulturowości²⁴.

W czasopiśmie publikacje zagraniczne są też czasami pretekstem do porównań systemowo-programowych edukacji Polski z innymi krajami i komentarzy publicystycznych. Taki charakter mają teksty między innymi Adama Suzina, Leonarda Jurewicza, Józefa Klukowskiego czy Hanny Piliczowej²⁵.

¹⁶ A. Suzin, *Notatka z Kraju Kwitnącej Wiśni*, „ŚwSz” 1958, nr 5, s. 307-308.

¹⁷ Por. A. Suzin, *Wychowanie muzyczne w Japonii*, „ŚwSz” 1966, nr 3, s. 105-107.

¹⁸ I. Marciniak, *Czeska adaptacja „Pracy szkolnej” Karola Orffa*, „WMwSz” 1973, nr 2, s. 73-94.

¹⁹ A. Suchanek, *Nowe podręczniki wychowania muzycznego w podstawowych dziewięcioletnich szkołach z polskim językiem nauczania w Czechosłowacji*, „WMwSz” 1973, nr 3, s. 187-188.

²⁰ J. Powroźnik, *Gitara w szkołach Jugosławii*, „WMwSz” 1968, nr 5, s. 285-286.

²¹ A. Pytlak, *Satis N. Coleman – twórca amerykańskiego systemu wychowania muzycznego*, „WMwSz” 1970, nr 4, s. 202-205.

²² A. Pytlak, *B. Marian Brooks i Harry A. Brown – współcześni kontynuatorzy systemu Colemana*, „WMwSz” 1970, nr 5, s. 269-272.

²³ A. Pytlak, *Autonomiczny system wychowania muzycznego w stanie Utah (USA)*, „WMwSz” 1971, nr 2, s. 79-81.

²⁴ A. Pytlak, *R. Murray Schafer czyli maieutyka w dobie nauczania programowanego*, „WMwSz” 1971, nr 4, s. 203-208.

²⁵ A. Suzin, *Muzyka jako przedmiot ogólnokształcący*, „ŚwSz” 1958, nr 3, s. 181; L. Jurewicz, *List w związku z artykułem R. Heisinga „Wychowanie muzyczne w Anglii”*, „ŚwSz” 1961, nr 4,

Relacje z podróży zagranicznych, w tym z konferencji i sympozjów

Inną grupą są teksty popularne i publicystyczne, w których autorzy na podstawie własnych wyjazdów do zagranicznych ośrodków edukacyjnych, placówek i szkół, na międzynarodowe konferencje bądź opierając się na informacjach uzyskanych od rozmówców, komentują zastane realia edukacyjne i przedstawiają własne wrażenia i odczucia.

Przeglądając tego typu teksty, należy stwierdzić, że osoby związane z czasopiśmem od początku jego istnienia już w latach 50. były gośćmi zagranicznych ośrodków i to nie tylko w obrębie państw bloku socjalistycznego. Leon Kauczor opisuje w czasopiśmie swoje wrażenia z miesięcznego pobytu w Londynie²⁶ oraz w Szwecji, gdzie miał możliwość odwiedzenia wielu tamtejszych szkół²⁷.

Trzeba jednak zaznaczyć, że w okresie lat 50. i 60. do początków lat 70. głównym kierunkiem, w którym jeździli przedstawiciele polskiej edukacji muzycznej, były kraje demokracji ludowej. Na łamach periodyku z tamtego okresu znajdziemy relacje z podróży do Czechosłowacji, Niemieckiej Republiki Demokratycznej czy też Związku Radzieckiego, w których autorzy nie tylko zamieszczają swoje wrażenia, ale i omawiają tamtejsze instytucje oraz szkoły²⁸.

W sposób szczególnie jednak – przede wszystkim ze względu na osobę i dokonania Zoltána Kodálya i jego system, który zdobywał uznanie na świecie – traktowane były Węgry. Kraj ten przez wiele lat, jeśli chodzi o powszechną edukację muzyczną, stanowił wzór dla wielu specjalistów w zakresie pedagogiki muzycznej. Węgry stały się mekką osób chcących podpatrzeć, jak ta edukacja wygląda i jakie przynosi rezultaty. Odwiedzano nie tylko Instytut Pedagogiki Muzycznej Zoltána Kodálya w Kecskemét, ale i inne szkoły oraz instytucje. W czasopiśmie znajdziemy relacje z pobytu na Węgrzech z lat 60. autorstwa Stanisława Mateckiego oraz Zbigniewa Soji²⁹. W późniejszych dekadach – do dzisiaj włącznie – Węgry stanowią przedmiot szczególnego zainteresowania i na łamach czasopisma stale są zamieszczane wrażenia z pobytu w Kecskemét i w węgierskich szkołach z rozszerzonym wymiarem edukacji muzycznej³⁰.

s. 228-229; J. Klukowski, „Cała szkoła muzykuje”, „ŚwSz” 1963, nr 3, s. 130; H. Piliczowa, *System Kodálya. Podstawy i upowszechnianie*, „WMwSz” 1982, nr 3, s. 155-180.

²⁶ L. Kauczor, *O wychowaniu muzycznym w Anglii*, „ŚwSz” 1959, nr 6, s. 353-357.

²⁷ T. Wróbel, *Kilka uwag o nauczaniu śpiewu w szkołach szwedzkich*, „ŚwSz” 1960, nr 1, s. 52-53.

²⁸ J. Swatoń, *Z pobytu w bratniej Czechosłowacji*, „ŚwSz” 1959, cz. I: nr 3, s. 186-187; cz. II: nr 4, s. 242-244; ibidem, *Nauka śpiewu w szkołach NRD. Z mego pobytu w NRD*, „ŚwSz” 1959, nr 6, s. 359-362; A. Pytlak, *Z badań i doświadczeń radzieckich pedagogów wychowania muzycznego*, „WMwSz” 1972, nr 5, s. 268-272.

²⁹ S. Matecki, *Wychowanie muzyczne na Węgrzech*, „ŚwSz” 1962, nr 2, s. 105-106; Z. Soja, *W Bukareszcie*, „ŚwSz” 1966, nr 3, s. 108-109.

³⁰ H. Piliczowa, *Opisy wybranych lekcji wychowania muzycznego w szkołach ogólnokształcących stopnia licealnego i podstawowego w Budapeszcie*, „WMwSz” 1970, nr 3, s. 144-152; W. Kwiecińska, *Letni Uniwersytet Muzyczny*, „WMwSz” 1977, nr 2, s. 84-85; U. Jankowska, *Z pobytu w Instytucie Pedagogiki Muzycznej Zoltána Kodálya Kecskemét*, „WMwSz” 1985, nr 4, s. 243-245; D. Wrona *Wspomnienia z Debreczyna*, „WMwSz” 1987, nr 2, s. 125-127; Z. Biernicka-Wyremba, *Moja podróż do Kecskemét, czyli historia pewnego nowatorstwa*, „WMwSz” 1990, nr 1/2, s. 63-66; A. Jarzombek, *Muzyka należy do każdego...*, „WM” 2011, nr 3, s. 68-72.

Innym celem zainteresowań polskich pedagogów był Instytut Carla Orffa Uniwersytetu Mozarteum w Salzburgu. Miejsce prestiżowe na mapie świata, centrum myśli i edukacji niemieckiego pedagoga i kompozytora. Niewątpliwie w związku z sytuacją geopolityczną w czasach PRL wyjazdy do Salzburga, szczególnie na dłuższe kursy, były trudniejsze niż do Kecskemét, niemniej już w latach 60. na łamach czasopisma Maria Przychodzińska dokonuje obszernego omówienia działalności Instytutu Carla Orffa w Salzburgu na podstawie swojego w nim pobytu³¹. W późniejszych latach swoje wrażenia z pobytu na kursach w salzburskim Mozarteum zamieszczają w czasopiśmie Anna Waluga³² oraz Jacek Tarczyński³³.

Od początku lat 70. kierunkiem podróży stają się państwa Europy Zachodniej, co ma swoje odzwierciedlenie w periodyku. Maria Komorowska wykorzystuje swoje pobyty w Międzynarodowym Ośrodku Nauk Pedagogicznych w Sèvres pod Paryżem oraz w Portugalii, aby zapoznać się z działalnością różnych instytucji oraz z funkcjonowaniem systemów edukacji muzycznej – francuskiego i portugalskiego – i podzielić się tą wiedzą z polskim czytelnikiem³⁴. Wojciech Jankowski swój kilkudniowy pobyt w Finlandii wykorzystuje na zapoznanie się z tamtejszą edukacją muzyczną i na łamach czasopisma dokonuje analizy fińskiego systemu, wzbogacając obiektywny opis wrażeniami i ilustracjami z praktyki³⁵. Henryk Pogorzelski wielokrotnie przebywał w Holandii, tam też nawiązał kontakty i współpracę z tamtejszymi dydaktykami, między innymi z Pierre'em van Hauwe, twórcą holenderskiej teorii edukacyjnej, która w dużej mierze stanowi połączenie idei Orffa i Kodály'a, i na stronicach „Wychowania Muzycznego w Szkole” zapoznaje polskich czytelników z tą koncepcją oraz z holenderskim systemem edukacji muzycznej³⁶. Na łamach czasopisma – na podstawie wizytacji szkół – możemy również zapoznać się ze szwajcarskim systemem szkolnictwa i tamtejszymi zwyczajami edukacyjnymi³⁷.

Ważny element współtworzący praktykę i teorię edukacji stanowią konferencje. Dla edukacji muzycznej najbardziej prestiżowymi są te organizowane przez International Society for Music Education (ISME) powstałe 1953 roku w Brukseli oraz European Association for Music in Schools (EAS) powstałe 1990 roku. Konferencje ISME organizowane są co kilka lat – najczęściej w odstępie dwuletnim w różnych zakątkach świata. O niektórych możemy przeczytać na łamach „Wychowania Muzycznego”. Mimo iż jest to ważne wydarzenie w skali świata i choć Polska również należy do tej organizacji, relacje z tych wydarzeń w czasopiśmie nie ukazywały się systematycznie.

³¹ M. Przychodzińska, *Instytut Karola Orffa w Salzburgu. Program muzyczno-pedagogiczny i działalność*, „WMwSz” 1967, nr 3, s. 89-95.

³² A. Waluga, *Międzynarodowy Letni Kurs Orffa w Salzburgu (Austria)*, „WMwSz” 1988, nr 4, s. 255-262.

³³ J. Tarczyński, *Studia Podyplomowe Advanced Studies In Music and Dance Education – Orff Schulwerk w Salzburgu*, „WMwSz” 2008, nr 3, s. 59-65.

³⁴ M. Komorowska, *Uwagi o wychowaniu muzycznym we Francji*, „WMwSz” 1971, nr 5, s. 280-284; eadem, *Nauczycielskie notatki z Portugalii*, „WMwSz” 1977, cz. I: nr 1, s. 30-35; cz. II: nr 3, s. 134-141.

³⁵ W. Jankowski, *O wychowaniu muzycznym w Finlandii*, „WMwSz” 1973, nr 1, s. 40-44.

³⁶ H. Pogorzelski, *Omówienie systemu Orff-Kodaly na podstawie rozmowy z jej twórcą Pierre van Hauwe*, „WMwSz” 1974, nr 3, s. 167-170.

³⁷ D. Sławiec-Domagala, J. Szejnabis-Zdyb, *Lekcje muzyki w szwajcarskiej szkole*, „WMwSz” 1996, nr 4, s. 174-177.

W latach 1957-1980 na łamach czasopisma możemy zapoznać się z przebiegiem i treścią kilku Międzynarodowych Konferencji ISME. Są to: IV Międzynarodowa Konferencja ISME w Wiedniu, VI w Budapeszcie, VIII w Dijon we Francji oraz IX w Moskwie³⁸. Ostatnia relacja dotyczyła XIV Międzynarodowego Kongresu ISME, który pod hasłem „kultura narodowa inspiracją wychowania muzycznego” odbył się w Warszawie w 1980 roku. Ukazało się kilka artykułów dotyczących tego wydarzenia, co nie dziwi, gdyż było ono dla Polski bardzo prestiżowe³⁹.

Od 1980 roku nie pojawiła się żadna relacja z tych międzynarodowych kongresów. Niewątpliwie przyczyną tej zapaści były wprowadzony w 1981 roku stan wojenny i panujący kryzys gospodarczy. Przestaje ukazywać się „Kwartalnik ISME”, zamykane są terenowe oddziały, polscy przedstawiciele rezygnują też z regularnych wyjazdów na kongresy. Do dzisiaj nie udało się w pełni reaktywować polskiej struktury tej organizacji, do której przystąpiliśmy w 1969 roku.

Po 1980 roku polska aktywność na międzynarodowych konferencjach zasadniczo jest mniej widoczna w czasopiśmie. Z lat 80. znajdziemy tylko kilka relacji z innych międzynarodowych konferencji, które odbyły się w Londynie, Kecskemét i belgijskim Liège⁴⁰.

Sytuacja zmieniła się w ostatnich latach, głównie za sprawą Gabrieli Karin Konkol, która aktywnie włączyła się w działalność European Association for Music in Schools. Będąc we władzach stowarzyszenia, wysyła polskie delegacje na organizowane co roku European Regional Conference oraz Międzynarodowe Fora Studenckie. I o tych wydarzeniach możemy przeczytać na łamach „Wychowania Muzycznego”⁴¹.

Warto też odnotować konferencje odbywające się w Polsce, które w dużym stopniu odwołują się do międzynarodowych doświadczeń w edukacji – relacje z nich przybliżają polskiemu czytelnikowi problemy i zagadnienia, jakie są udziałem innych państw i społeczeństw⁴².

Przywołujemy opublikowane relacje z konferencji międzynarodowych, gdyż nie tylko mają one wymiar informacyjny czy odnoszą się do programu, ale zawierają również streszczenia referatów, przez co w miarę dokładnie zaznajamiają polskiego

³⁸ L. Miklaszewski, *Wychowanie muzyczne w świetle międzynarodowej konferencji w Wiedniu*, „ŚwSz” 1962, nr 3, s. 148-157; M. Przychodzińska, *Wychowanie muzyczne na VI Międzynarodowej Konferencji ISME w Budapeszcie*, „ŚwSz” 1965, nr 1, s. 24-29; S. Wasiak, *Międzynarodowa konferencja w Brukseli*, „ŚwSz” 1966, nr 4, s. 145-147; M. Przychodzińska, *VIII Kongres – ISME – Międzynarodowego Towarzystwa Wychowania Muzycznego w Dijon (Francja, 2/8 lipca 1968)*, „WMwSz” 1969, nr 1, s. 50-53; M. Komorowska, *IX Kongres ISME w Moskwie (8-14 VII 1970)*, „WMwSz” 1970, nr 5, s. 273-279.

³⁹ W. Jankowski, *XIV Międzynarodowy Kongres ISME. Warszawa 6-12 lipca 1980*, „WMwSz” 1980, nr 5, s. 273-277; M. Komorowska, *Artystyczny i metodyczny nurt Kongresu*, „WMwSz” 1981, nr 1, s. 21-31; eadem, *Notatki z Kongresu ISME w Bristolu*, „WMwSz” 1983, nr 1, s. 66-71; M. Stokowska, *Wychowanie muzyczne na świecie. Z materiałów XIV Światowego Kongresu ISME*, „WMwSz” 1981, cz. I: nr 1, s. 13-20; cz. II: nr 2, s. 88-95; nr 3, s. 144-156.

⁴⁰ W. Jankowski, *Muzyka w społeczeństwie wielokulturowym*, „WMwSz” 1986, nr 4, s. 226-240; idem, *X Międzynarodowe Seminarium Kodalyowskie w Kecskemét*, „WMwSz” 1983, nr 1, s. 60-65; M. Komorowska, *Animator muzyczny w szkole*, „WMwSz” 1982, nr 5, s. 285-288.

⁴¹ A. Łuszpak, J. Piątek, *Music in Schools. Teaching and Learning Processes – o edukacji muzycznej w międzynarodowym gronie*, „WM” 2011, nr 4, s. 76-79; M. Kowalski, Ł. Mielko, *X Międzynarodowe Forum Studenckie w Hadze*, „WM” 2012, nr 3, s. 73-75.

⁴² M. Grusiewicz, *Kongres w prawdziwie światowym stylu. Powiew zmian i innowacji w oświacie*, „WM” 2015, nr 5, s. 13-25.

czytelnika z poruszonymi zagadnieniami. Ich lektura pozwala zorientować się w bieżących problemach edukacji na świecie, w kierunkach przemian, planowanych rozwiązaniach, pozwala sprawdzić, jak edukacja muzyczna jest prowadzona oraz jakie myśli dominują wśród naukowego zaplecza.

Artykuły zagranicznych autorów pozyskane dla „Wychowania Muzycznego”, w tym wywiady z przedstawicielami zagranicznych ośrodków kultury i edukacji oraz teksty Polaków przebywających poza granicami kraju

W świecie prasy specjalistycznej rozpowszechnioną formą działania jest pozyskiwanie tekstów od autorów zagranicznych. Również w „Wychowaniu Muzycznym” takie artykuły były publikowane. Ich przeważająca część pochodzi z lat 1968-1976 oraz z kilku ostatnich, po uruchomieniu w 2010 roku działu „Ze świata”.

Pierwsze tego typu teksty, opublikowane pod koniec lat 60., dotyczyły edukacji muzycznej naszych sąsiadów z bloku państw socjalistycznych i były autorstwa uznanych w tamtych krajach dydaktyków.

Edukacji muzycznej na Węgrzech dotyczy tekst Martona Kalmara⁴³. Przybliży on założenia systemu Kodály i jego organizację na Węgrzech, a przede wszystkim przedstawia wyniki nauczania prowadzonego według tej koncepcji, zawiera przy tym wiele cytatów, opinii na temat węgierskiego systemu, które pochodzą między innymi z „Journal Musical Français”, z „Szovjetskaja Muzika” oraz z materiałów VI Kongresu ISME. Kilka lat później sytuacji wychowania muzycznego na Węgrzech przygląda się oraz o uniwersalnych zasadach dydaktycznych związanych z kontrolą i oceną uczniów pisze Istvan Kontra⁴⁴.

Recepcję metod Carla Orffa w Czechosłowacji, wyniki prowadzonej przy ich użyciu nauki w jednym z numerów czasopisma opisuje František Sedlák z Uniwersytetu Karola w Pradze⁴⁵. W innym artykule⁴⁶ autor ten przedstawia ówczesne uwarunkowania edukacji muzycznej w Czechach oraz jej historię, poświęcając sporo miejsca wpływom Maksa Battkego, Emila Jaquesa-Dalceroze’a i Marii Montessori na współczesną edukację.

Kilka artykułów dotyczyło byłych republik Związku Radzieckiego. O założeniach edukacji muzycznej w Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich możemy dowiedzieć się z tekstów głównego jego twórcy Dymitra Kabalewskiego. Jeden to przetłumaczone wystąpienie na Konferencji ISME, jaka odbyła się w 1970 roku w Moskwie. Drugi artykuł, prawdopodobnie również jest fragmentem wystąpienia publicznego kompozytora⁴⁷. Opublikowano także tekst o edukacji muzycznej w Związku Radzieckim napisany przez nauczyciela z podmoskiewskiej szkoły z Oriechowa. Odnosi się on w nim

⁴³ M. Kalmar, *Wychowanie muzyczne w szkołach węgierskich*, „WMwSz” 1968, nr 4, s. 225-230.

⁴⁴ I. Kontra, *Próby wprowadzenia nowej formy oceny uczniów z wychowania muzycznego*, „WMwSz” 1976, nr 2, s. 111-114.

⁴⁵ F. Sedlák, *„Praca szkolna” Orffa i co dalej...*, „WMwSz” 1968, nr 1, s. 18-23.

⁴⁶ F. Sedlák, *O unowocześnieniu wychowania muzycznego w Czechosłowacji*, „WMwSz” 1975, nr 4, s. 212-216.

⁴⁷ D. Kabalewski, *Ideowe podstawy wychowania muzycznego w Związku Radzieckim*, „WMwSz” 1971, nr 1, s. 1-9; idem, *Dzieci trzeba nauczyć kochać sztukę, ale niech same do niej odnajdą swą drogę*, „WMwSz” 1970, nr 5, s. 267-269.

do formalnych rozwiązań systemu edukacji, jak również przybliżyć praktykę, w tym szeroko działalność pozaszkolną, jaka jest dostępna moskiewskim dzieciom i młodzieży⁴⁸. Nikołaj Reczmieński z Moskwy opisuje szkolne orkiestry, w których głównymi instrumentami są domry i bałałajki⁴⁹. Z ogólną zaś strukturą edukacji na Łotwie i miejscem w tym systemie kształcenia muzycznego zapoznaje polskich czytelników Ewald Janowicz Siliń Rujena⁵⁰. Pojedyncze teksty z tego okresu dotyczyły Niemieckiej Republiki Demokratycznej, Niemieckiej Republiki Federalnej oraz Bułgarii⁵¹.

W latach 80. ukazało się tylko kilka artykułów zagranicznych autorów. Były to rozprawy naukowe Friedricha Korczaka, rektora Wyższej Szkoły Muzyki i Sztuki Aktorskiej w Grazu oraz przewodniczącego Zrzeszenia Wychowawców Muzycznych w Austrii⁵², Richarda Colwella, profesora Uniwersytetu w Illinois w Stanach Zjednoczonych, który omawia najnowsze tendencje w kształtowaniu programów szkolnych oraz kształceniu nauczycieli⁵³ oraz Ingi Thiele, opisującej wzorcową pracownię do przedmiotu muzyka w Niemieckiej Republice Demokratycznej⁵⁴.

Po 2007 roku, a szczególnie po roku 2010, znacznie więcej publikuje się w „Wychowaniu Muzycznym” tekstów o edukacji muzycznej poza granicami Polski stworzonych przez zagranicznych autorów. O działalności Instytutu C. Orffa Uniwersytetu Mozarteum w Salzburgu pisze Coloman Kallos⁵⁵, o edukacji muzycznej na Węgrzech – Éva Kenesei⁵⁶, w Czechach i na Słowacji – Hana Váňová, Jozef Vereš oraz Eva Jenčková⁵⁷. Olga Łobowa opisuje swoje programy i podręczniki do muzyki dla szkół podstawowych na Ukrainie⁵⁸; Iness Dwużylnaja – edukację artystyczną na Białorusi⁵⁹, holenderscy dydaktycy Cees Loon i Gerard Ommeren przedstawiają popularne w ich kraju własne pomysły metodyczne⁶⁰.

⁴⁸ W.K. Lipiński, *Wychowanie muzyczne w X-letniej szkole ogólnokształcącej RSFSR*, „WMwSz” 1970, nr 2, s. 103-105.

⁴⁹ N. Reczmieński, *Szkolne orkiestry ludowe w ZSRR*, „WMwSz” 1976, nr 4, s. 233-239.

⁵⁰ E. Janowicz Siliń Rujena, *Wychowanie muzyczne na Łotwie*, „WMwSz” 1970, nr 1, s. 49-49.

⁵¹ *Zadania i organizacja wychowania muzycznego w NRD*, „WMwSz” 1969, nr 2, s. 80-93; nr 4, s. 218-226; D. Challupperova, *Metody wychowania muzycznego w NRF*, „WMwSz” 1968, nr 4, s. 231-236; S. Krystiewa, *Powszechne wychowanie muzyczne młodzieży w Bułgarii*, „WMwSz” 1974, nr 5, s. 300-305.

⁵² F. Korczak, *Struktura i rozwój wychowanie muzycznego w Austrii*, „WMwSz” 1983, nr 1, s. 29-35.

⁵³ R. Colwell, *Kształcenie muzyczne w Stanach Zjednoczonych*, „WMwSz” 1986, nr 5, s. 289-297.

⁵⁴ I. Thiele, *Praca w przedmiotowej pracowni muzycznej w średnich szkołach Niemieckiej Republiki Demokratycznej*, „WMwSz” 1983, nr 5, s. 280-286.

⁵⁵ C. Kallos, *Pedagogika Carla Orffa w działalności Instytutu C. Orffa Uniwersytetu Mozarteum w Salzburgu*, „WMwSz” 2008, nr 3, s. 16-20.

⁵⁶ É. Kenesei, *O wychowaniu muzycznym na Węgrzech*, „WMwSz” 2010, nr 4, s. 23-26; idem, *Co dalej z wychowaniem muzycznym na Węgrzech?*, „WMwSz” 2010, nr 4, s. 27-30.

⁵⁷ H. Váňová, *Szkoły podstawowe z rozszerzonym programem nauczania wychowania muzycznego w Republice Czeskiej*, „WMwSz” 2010, nr 5, s. 17-24; J. Vereš, *Muzyka a wychowanie muzyczne w historii Słowaków*, „WMwSz” 2010, nr 5, s. 13-16; E. Jenčková, *Słuchanie muzyki w edukacji wczesnoszkolnej*, „WM” 2015, nr 4, s. 57-62.

⁵⁸ O. Łobowa, *Podręczniki edukacji muzycznej dla szkoły podstawowej na Ukrainie*, „WMwSz” 2007, nr 3, s. 25-30.

⁵⁹ I. Dwużylnaja, *O słuchaniu muzyki na wczesnym etapie edukacji artystycznej na Białorusi*, „WM” 2014, nr 3, s. 49-51.

⁶⁰ C. Loon, G. Ommeren, *Muziek... Spelenderwij – Muzyka... bez trudu*, „WM” 2013, cz. I: nr 1, s. 50-58; cz. II: nr 5, s. 69-76.

Wywiady z osobistościami z zagranicy nie były popularną formą w czasopiśmie. W całej jego historii udało nam się znaleźć jedynie dwa spełniające wyznaczone kryterium. Są to wywiady Ewy Kofin oraz Małgorzaty Żebrowskiej. Ewa Kofin na podstawie rozmów z dyrygentem z Hongkongu Yip Wai-Hongiem przedstawia problemy edukacji muzycznej w tym chińskim kantonie⁶¹. Małgorzata Żebrowska przeprowadza wywiad z Josefem Scheideggerem – ówczesnym prezesem European Association for Music in Schools (EAS) – w którym rozmówca przede wszystkim nawiązuje do – jemu najbliższej – edukacji muzycznej w Szwajcarii⁶².

O edukacji na świecie możemy również dowiedzieć się z tekstów nadsyłanych do redakcji czasopisma przez Polaków na stałe przebywających poza granicami kraju, którzy na obczyźnie zajmują się praktyką pedagogiczną lub którym problemy edukacji muzycznej są bliskie. Cechą charakterystyczną tych tekstów jest to, że opisując edukację muzyczną w różnych krajach, zawierają odniesienia do Polski i naszego rodzimego systemu kształcenia.

Irena Grygierczyk, czytelniczka z Nottingham mieszkająca na stałe w Anglii, opisuje funkcjonowanie jednej z tamtejszych szkół, dzięki czemu polski czytelnik może zorientować się w rozwiązaniach przyjętych w Wielkiej Brytanii, w tamtejszych praktykach oraz problemach⁶³.

Swoimi doświadczeniami i refleksjami edukacyjnymi z pobytu we Francji w wywiadzie udzielonym Stanisławowi Szafrąnskiemu dzieli się z polski kompozytor Henryk Boskar⁶⁴. Sławomir Kozłowski⁶⁵ opisuje międzynarodowy projekt edukacyjny związany z twórczością muzyczną, realizowany w Polsce, Niemczech i na Węgrzech. Zofia Nakielska-Cremers⁶⁶ stale mieszkająca w Holandii, prowadząca tam prywatne szkoły dla polskich migrantów, opisuje swoje doświadczenia oraz przedstawia podobieństwa i różnice w szkolnictwie obu krajów.

Relacje z badań i analizy naukowe

Analizy naukowe funkcjonowania edukacji muzycznej na świecie i sprawozdania z badań komparatystycznych w czasopiśmie zaczęły ukazywać się dopiero pod koniec lat 70. Trzeba jednak zaznaczyć, że rozwój wszelakich badań i naukowej refleksji w dziedzinie pedagogiki muzycznej tak naprawdę został zapoczątkowany wraz z uruchomieniem na początku lat 70. studiów magisterskich o kierunku wychowanie mu-

⁶¹ E. Kofin, *O edukacji muzycznej dzieci w Hongkongu*, „WMwSz” 1986, nr 1, s. 61-64.

⁶² M. Żebrowska, *Pedagogiczne lobby. Z profesorem Josefem Scheideggerem – prezesem EAS – Europejskiego Stowarzyszenia Muzyki w Szkołach Ogólnokształcących rozmawia Małgorzata Żebrowska*, „WMwSz” 2001, nr 3, s. 107-110.

⁶³ I. Grygierczyk, *Chłopcy z „Nottingham High School” muzykują*, „WMwSz” 1967, nr 1, s. 20-22.

⁶⁴ S. Szafrąński, *Impresje z pobytu Henryka Boskara na stypendium w Paryżu*, „WMwSz” 1980, nr 3, s. 176-179.

⁶⁵ S. Kozłowski, *Projekt Landscapes, czyli krajobrazy nowoczesnej edukacji*, „WM” 2011, nr 3, s. 65-67.

⁶⁶ Z. Nakielska-Cremers, *Szkolnictwo w Holandii z perspektywy polskiego migranta*, „WM” 2015, nr 1, s. 34-37.

zyczne. W przeciągu tych 40 lat w czasopiśmie znalazło się dość sporo tekstów naukowych opisujących edukację muzyczną na świecie. Wśród nich wyraźnie zaznaczają się dwa obszary szczególnego zainteresowania. Są nimi Stany Zjednoczone Ameryki Północnej oraz Rosja i kraje byłych Republik Radzieckich. Jest też w czasopiśmie całkiem duża grupa sprawozdań z badań komparatystycznych innych krajów i systemów i na nie też w sposób szczególny zwrócimy uwagę.

Analizy naukowe sytuacji edukacji muzycznej za naszą wschodnią granicą są dziełem kilku osób: Tamary Monko-Ejgenberg, Marii Januszewskiej-Warych, Eweliny Jutrzyzny oraz Mirosława Kisiela i Halyny Nikolayi. Tamara Monko-Ejgenberg napisała dwa teksty o zasygnalizowanej tematyce. Pierwszy z roku 1977 dotyczył edukacji muzycznej w Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich⁶⁷, drugi z 2009 roku – zawiłej, dynamicznie zmieniającej się sytuacji edukacji muzycznej w Rosji⁶⁸. Również dwie analizy stworzyła Maria Januszewska-Warych – koncentruje się w nich głównie na współczesnej sytuacji edukacji muzycznej Rosji, opisuje jej podstawowe założenia i zasady, wokół których jest skoncentrowana, niemniej w tekście nawiązuje i do innych krajów położonych na wschód od Bugu⁶⁹. Z kolei Ewelina Jutrzyzna skupia się na edukacji muzycznej na Ukrainie, odwołując się w artykule do tradycji i myśli edukacyjno-muzycznej całej Europy Wschodniej⁷⁰. Podobne założenia ma tekst Mirosława Kisiela oraz Halyny Nikolayi⁷¹. Autorzy ci omawiają recepcję metod edukacyjnych oraz programów nauczania Dymitra Kabalewskiego na Ukrainie i czynią to w kontekście tradycji edukacji Związku Radzieckiego.

Stany Zjednoczone również budzą zainteresowanie specjalistów, którzy podejmują się naukowych analiz. Dla czasopisma „Wychowanie Muzyczne” przeprowadzali je Kacper Miklaszewski, Wojciech Jankowski, Ewa Klimas-Kuchtowa oraz Maciej Białas. Kacper Miklaszewski na początku lat 80. dokonał badań programów przedmiotu muzyka w szkolnictwie ogólnokształcącym w Stanach Zjednoczonych⁷². Wojciech Jankowski wykorzystał zaproszenie do Gordon Institute for Music Learning mającego siedzibę w Harford w Filadelfii, aby zapoznać się z amerykańskim systemem edukacji muzycznej oraz przeprowadzić jego analizę⁷³. Ewa Klimas-Kuchtowa na łamach czasopisma przedstawiła amerykański system edukacji estetycznej, zasady jego funkcjonowania oraz badania dotyczące działalności wybranych placówek kulturalno-oświatowych, w tym Instytutu Centrum Lincolna w Nowym Jorku⁷⁴. Maciej Białas pisał o działalności edukacyjnej amerykańskich państwowych i społecznych organiza-

⁶⁷ T. Monko-Ejgenberg, *Wychowanie muzyczne w Kraju Rad*, „WMwSz” 1977, nr 4, s. 151-154.

⁶⁸ Eadem, *Matematyka uczy logicznego myślenia, a muzyka – wszystkiego innego*, „WMwSz” 2009, nr 4, s. 15-22.

⁶⁹ M. Januszewska-Warych, *Teoria i praktyka edukacji muzycznej w Rosji*, „WMwSz” 2005, nr 2, s. 10-18; eadem, *Zasady i metody kształcenia muzycznego. Dyskusje i spory dydaktyków w Rosji*, „WM” 2011, nr 2, s. 48-52.

⁷⁰ E. Jutrzyzna, *Spojrzenie na myśl edukacyjno-muzyczną Europy Wschodniej z perspektywy współczesnych dylematów humanistycznych i aksjologicznych*, „WMwSz” 2006, nr 1, s. 7-16.

⁷¹ M. Kisiel, H. Nikolayi, *Kształtowanie kultury muzycznej uczniów szkoły ogólnokształcącej w świetle programu Dymitra Kabalewskiego*, „WMwSz” 2004, nr 1, s. 3-8.

⁷² K. Miklaszewski, *Programy wychowania muzycznego w USA*, „WMwSz” 1982, nr 1, s. 24-30.

⁷³ W. Jankowski, *Amerykański system edukacji muzycznej*, „WMwSz” 1997, nr 2, s. 67-78.

⁷⁴ E. Klimas-Kuchtowa, *O amerykańskich poszukiwaniach nowych form edukacji estetycznej*, „WMwSz” 1998, nr 4, s. 178-184.

cji muzycznych, które w znacznym stopniu przejęły obowiązki edukacyjne tamtejszych szkół powszechnych oraz o znaczeniu szeroko prowadzonych w obrębie kultury i edukacji muzycznej działań marketingowych, mających według niego wielki wpływ na praktykę kształcenia i postrzeganie sztuki⁷⁵.

W czasopiśmie znajdziemy też liczne analizy innych systemów i krajów. W tym obszarze najważniejszymi autorami są Wojciech Jankowski oraz Adam Zemła. Pierwszy z nich skupia się na kształceniu nauczycieli muzyki w różnych krajach⁷⁶ – jest to jeden z pierwszych komparatystycznych, poruszających w sposób naukowy problemy edukacji muzycznej na świecie tekstów. Obszerne analizy porównawcze dotyczące miejsca muzyki w szkolnictwie ogólnokształcącym w krajach europejskich przeprowadza Adam Zemła. Dotyczą one takich krajów, jak: Włochy, Francja, Anglia, Austria, Niemiecka Republika Federalna, Holandia, Belgia, Dania, Finlandia, Szwecja, Norwegia, Jugosławia oraz Węgry, i zostały opublikowane w trzech częściach pod wspólnym tytułem *Muzyka w systemach edukacji powszechnej w wybranych krajach Europy*⁷⁷. Dorota Klus-Stańska i Małgorzata Suświłło na łamach czasopisma dokonują analiz porównawczych systemów wczesnej edukacji muzycznej Polski i Anglii oraz działających w różnych państwach szkół waldorfskich⁷⁸. Wiesława Anczykowska-Wysocka na podstawie empirycznych badań, analiz i przeglądu literatury porównuje system kształcenia muzycznego wokalistów w Polsce i na świecie oraz zestawia polskie rozwiązania z funkcjonującymi we Włoszech, Francji, w Niemczech oraz Danii⁷⁹.

Z innych analiz opublikowanych w czasopiśmie warto wymienić następujące: Danuty Lewickiej o systemie szkolnictwa w Australii⁸⁰; Henryka Pogorzelskiego o problemach powszechnej edukacji muzycznej w Holandii i koncepcjach metodycznych Ceesa Loona i Gerarda Ommerena⁸¹; Ewy Klimas-Kuchtowej o eksperymencie edukacyjnym przeprowadzonym w szwajcarskich szkołach ogólnokształcących⁸²; Wojciecha Jankowskiego i Dominika Mielki o podstawach i minimach programowych w edukacji muzycznej oraz o sytuacji edukacji muzycznej w Polsce i Wielkiej Brytanii⁸³, Wiesławy

⁷⁵ M. Białas, *Działalność edukacyjna organizacji muzycznych w Stanach Zjednoczonych*, „WMwSz” 2007, nr 2, s. 5-15; idem, *Marketing muzyczny w USA*, „WMwSz” 2009, nr 1, s. 4-10.

⁷⁶ W. Jankowski, *Kształcenie nauczycieli wychowania muzycznego w różnych krajach*, „WMwSz” 1977, nr 2, s. 68-73.

⁷⁷ A. Zemła, *Muzyka w systemach edukacji powszechnej w wybranych krajach Europy*, „WMwSz” 1993, cz. I: nr 3, s. 114-123; cz. II: nr 4, s. 168-174; 1994, cz. III: nr 1, s. 21-31.

⁷⁸ D. Klus-Stańska, M. Suświłło, *Wczesne kształcenie muzyczne w szkole polskiej, angielskiej i waldorfskiej – dyskusja nad różnicami programowymi i systemowymi*, „WMwSz” 1995, nr 1, s. 16-24.

⁷⁹ W. Anczykowska-Wysocka, *System kształcenia muzycznego wokalistów w Polsce i na świecie*, „WMwSz” 2005, nr 2, s. 19-25.

⁸⁰ D. Lewicka, *System szkolnictwa w Australii na przykładzie Australii Południowej*, „WMwSz” 1982, nr 4, s. 203-212.

⁸¹ H. Pogorzelski, *Problemy wychowania muzycznego w Holandii*, „WMwSz” 1987, nr 3, s. 173-179; idem, *Koncepcja umuzykalniania dzieci wg Ceesa van Loona i Gerarda van Ommerena – Muziek... spelenderwijs*, „WM” 2012, nr 4, s. 71-77.

⁸² E. Klimas-Kuchtowa, *„Muzyka łagodzi obyczaje” – eksperyment szwajcarskich pedagogów*, „WMwSz” 1993, nr 2, s. 67-72; eadem, *O wyższą rangę przedmiotu wychowanie muzyczne*, „WMwSz” 1995, nr 1, s. 12-15.

⁸³ W. Jankowski, *Edukacja muzyczna w perspektywie porównawczej – zagrożenia i szanse*, „WMwSz” 2005, nr 4, s. 7-20; D. Mielko, *Powszechna edukacja muzyczna w Wielkiej Brytanii*, „WM” 2016, nr 5, s. 52-55.

Sacher przybliżający polskiemu czytelnikowi specyfikę słowackich podstawowych szkół artystycznych⁸⁴ oraz Gabrieli Karin Konkol o edukacji muzycznej w Turcji⁸⁵.

Warto tu również wymienić całą serię tekstów popularnonaukowych nie tyle opisujących konkretne systemy i rozwiązania, ile wnioskujących we współczesne światowe trendy, analizujących rysujące się kierunki, dyskusje toczone na świecie w poszukiwaniu nowych rozwiązań w zakresie edukacji muzycznej⁸⁶ czy też badających wybrane aspekty światowej edukacji⁸⁷.

Na nowo też w czasopiśmie zaczynają ukazywać się artykuły o recepcji najbardziej popularnych w XX wieku autorskich koncepcji metodycznych – Orffa i Jacquesa-Dalcroze’a. Autorzy tekstów dowodzą ich aktualności. Barbara Gruberne-Bernacka przybliża współczesne oddziaływanie metod Emila Jacquesa-Dalcroze’a⁸⁸, zaś Katarzyna Jakóbczak-Drażek opisuje oddziaływanie na edukację światową teorii Carla Orffa⁸⁹.

Podsumowanie

Jak już wspomnieliśmy, dla czasopisma metodycznego, poradnika przedmiotowego, artykuły opisujące i analizujące edukację muzyczną poza granicami kraju odgrywają mniejszą rolę niż w przypadku czasopism naukowych, niemniej i tu otwartość na to, co dzieje się w świecie jest istotna, nauczyciel w Polsce powinien orientować się, jak wygląda edukacja w innych miejscach i ośrodkach. Szczególnie ważne wydaje się to w sytuacji ciągłych zmian i reform w Polsce, braku stabilizacji w oświacie, poszukiwania dla edukacji muzycznej jak najwłaściwszych rozwiązań.

Do analiz zakwalifikowaliśmy 217 artykułów, co stanowi 5,2% wszystkich. Na wstępie podsumowania warto zwrócić uwagę, że nie w każdym okresie wydawniczym zainteresowanie analizowanymi zagadnieniami kształtowało się na jednakowym poziomie. Największe redakcja czasopisma przejawiała w pierwszym okresie wydawniczym, kiedy to w celu przekazywania informacji i wiedzy na temat edukacji na świecie uruchomiono cykl *Co piszą inni*, oraz w ostatnich latach, gdy powołano dział „Ze świata”. W czasopiśmie znajdziemy odniesienia do edukacji muzycznej w wielu krajach, również tych odległych i egzotycznych jak Japonia, Chiny czy Australia, chociaż wyraźnie należy zaznaczyć, że dominuje zainteresowanie edukacją muzyczną w Stanach Zjednoczonych oraz Rosji i europejskich państwach byłego obszaru Związku Radzieckiego. W czasopiśmie znajdziemy też sporo artykułów o edukacji muzycznej naszych południowych i zachodnich sąsiadów: Węgier, Czech, Słowacji (Czechosłowacji) oraz Niemiec (NRD i NRF), jak również o edukacji na Wyspach Brytyjskich.

Dużą aktywność na tym polu redakcja czasopisma wykazywała w latach 60. i 70. ubiegłego stulecia, kiedy to w Europie i na świecie silnie rozwijają się i wielki wpływ

⁸⁴ W.A. Sacher, *Specyfika słowackich podstawowych szkół artystycznych*, „WMwSz” 2010 nr 5, s. 25-30.

⁸⁵ G.K. Konkol, *Muzyka w systemie szkolnym Republiki Tureckiej*, „WM” 2016, nr 4, s. 45-54.

⁸⁶ A. Białkowski, *Powszechna edukacja muzyczna. Współczesne zagrożenia i dylematy*, „WMwSz” 2001, nr 4, s. 179-184.

⁸⁷ M. Grusiewicz, *Czasopisma dla nauczycieli muzyki w Niemczech*, „WMwSz” 2010, nr 1, s. 50-53.

⁸⁸ B. Gruberne-Bernacka, *Dalcroze w Polsce i na świecie*, „WMwSz” 2008, nr 4, s. 73-76.

⁸⁹ K. Jakóbczak-Drażek, *Życie i twórczość Carla Orffa*, „WMwSz” 2008, nr 3, s. 4-7.

na edukację muzyczną wywierają koncepcje Zoltána Kodály’a oraz Carla Orffa. Podwaliny pod rozwój zainteresowania tymi metodami w Polsce niewątpliwie dało czasopismo „Wychowanie Muzyczne”. To na jego łamach publikowano pierwsze teksty na ten temat. Redakcja zamieszczała zagraniczne przedruki, śledziła recepcję tych metod w różnych krajach, informowała o ważnych wydarzeniach związanych z tymi koncepcjami edukacyjnymi. Analiza tych artykułów skłania do wniosku, że jeśli chodzi o rozwiązania systemowe i metodyczne, w okresie PRL mieliśmy do czynienia z pewnymi opóźnieniami w stosunku do standardowych rozwiązań europejskich. Stopniowo jednak je nadrabialiśmy i czasopismo miało tu swój niebagatelny wkład w propagowaniu popularnych w Europie i Ameryce metod. To, że w polskim czasopiśmie poruszano podobne problemy i prowadzono dyskusje zbliżone do tych w analogicznych tytułach prasy europejskiej, skłania do wniosku, iż edukacja muzyczna w Europie i w krajach pozaeuropejskich o pokrewnej kulturze borykała się z problemami porównywalnymi do polskich.

Począwszy od końca lat 70., w czasopiśmie maleje liczba artykułów dotyczących edukacji muzycznej na świecie, zmienia się też ich profil. Zaczynają dominować analizy naukowe, w których autorzy porównują rozwiązania systemowe funkcjonujące na świecie i leżące u ich podstaw przesłania i założenia ideowe oraz uwarunkowania kulturowe.

W ostatnich latach można zauważyć powrót do traktowania tego, co dzieje się poza Polską jako źródła inspiracji, pokazywania na konkretnych przykładach tego, co jest wspólne dla dzisiejszej edukacji muzycznej różnych krajów i jednocześnie wskazywania tego, co odrębne od polskich rozwiązań i tradycji. Charakterystyczną dla ostatnich lat cechą stanowi to, że miejsce analiz naukowych zajmują teksty publicystyczne, opisy praktyk, przykładowe zagraniczne rozwiązania metodyczne, relacje z warsztatów i konferencji. W mniejszym zakresie są porównywane różne rozwiązania systemowe, a znacznie szerzej opisuje się praktykę edukacyjną danych państw. Wyrazem szerszego zainteresowania edukacją muzyczną na świecie jest też dział „Ze świata”, który gości w czasopiśmie od 2010 roku.

Bibliografia

- Ancykowska-Wysocka W., *System kształcenia muzycznego wokalistów w Polsce i na świecie*, „WMwSz” 2005, nr 2.
- Bacon D., *Kodaly i Orff, czyli Amerykanin w Europie*, „WMwSz” 1971, nr 4.
- Białas M., *Działalność edukacyjna organizacji muzycznych w Stanach Zjednoczonych*, „WMwSz” 2007, nr 2.
- Białas M., *Marketing muzyczny w USA*, „WMwSz” 2009, nr 1.
- Białkowski A., *Powszechna edukacja muzyczna. Współczesne zagrożenia i dylematy*, „WMwSz” 2001, nr 4.
- Biernicka-Wyremba Z., *Moja podróż do Kecskemet, czyli historia pewnego nowatorstwa*, „WMwSz” 1990, nr 1/2.
- Challupperova D., *Metody wychowania muzycznego w NRF*, „WMwSz” 1968, nr 4.
- Colwell R., *Kształcenie muzyczne w Stanach Zjednoczonych*, „WMwSz” 1986, nr 5.
- Dastych J., *Muzykowanie młodzieży w Zurychu (Szwajcaria)*, „ŚwSz” 1965, nr 2.

- Dastych J., *Nowe drogi muzykowania w szkole*, „ŚwSz” 1963, cz. I: nr 1; cz. II: nr 2.
- Dostal J., *Wychowanie muzyczne w Czechosłowacji*, „WMwSz” 1968, nr 2.
- Dwużylnaja I., *O słuchaniu muzyki na wczesnym etapie edukacji artystycznej na Białorusi*, „WM” 2014, nr 3.
- Dziurzyńska T., *Trzydziestolecie naszego wydawnictwa*, „WMwSz” 1976, nr 1.
- Gabrielski L., *Co piszą inni*, „WMwSz” 1974, nr 1; 1975, nr 4, nr 5.
- Gruberne-Bernacka B., *Dalcroze w Polsce i na świecie*, „WMwSz” 2008, nr 4.
- Grusiewicz M., *Czasopisma dla nauczycieli muzyki w Niemczech*, „WMwSz” 2010, nr 1.
- Grusiewicz M., *Kongres w prawdziwie światowym stylu. Powiew zmian i innowacji w oświacie*, „WM” 2015, nr 5.
- Grusiewicz M., *Muzyka tradycyjna i ludowa na łamach czasopisma „Wychowanie Muzyczne”*, „WM” 2014, nr 4.
- Grusiewicz M., *Problemy edukacji muzycznej osób z niepełnosprawnościami w „Wychowaniu Muzycznym”*, „WM” 2016, nr 3.
- Grusiewicz M., *Wkład czasopisma „Wychowanie Muzyczne” w rozwój praktyki i teorii powszechnej edukacji muzycznej w Polsce*, Lublin 2015.
- Grusiewicz M., *„Wychowanie Muzyczne” w opinii czytelników*, „WM” 2015, nr 3.
- Grygierczyk I., *Chłopcy z „Nottingham High School” muzykują*, „WMwSz” 1967, nr 1.
- Heising R., *Wychowanie muzyczne w Anglii*, „ŚwSz” 1961, nr 1.
- Hoffman-Lipska E., *„Wychowanie Muzyczne w Szkole” na przestrzeni 50 lat*, „WMwSz” 1995, nr 2.
- Jakóbczak-Drażek K., *Życie i twórczość Carla Orffa*, „WMwSz” 2008, nr 3.
- Jankowska U., *Z pobytu w Instytucie Pedagogiki Muzycznej Zoltana Kodalya Kecskemet*, „WMwSz” 1985, nr 4.
- Jankowski W., *X Międzynarodowe Seminarium Kodalyowskie w Kecskemet*, „WMwSz” 1983, nr 1.
- Jankowski W., *XIV Międzynarodowy Kongres ISME. Warszawa 6-12 lipca 1980*, „WMwSz” 1980, nr 5.
- Jankowski W., *Amerykański system edukacji muzycznej*, „WMwSz” 1997, nr 2.
- Jankowski W., *Edukacja muzyczna w perspektywie porównawczej – zagrożenia i szanse*, „WMwSz” 2005, nr 4.
- Jankowski W., *Kształcenie nauczycieli wychowania muzycznego w różnych krajach*, „WMwSz” 1977, nr 2.
- Jankowski W., *Muzyka w społeczeństwie wielokulturowym*, „WMwSz” 1986, nr 4.
- Jankowski W., *O wychowaniu muzycznym w Finlandii*, „WMwSz” 1973, nr 1.
- Janowicz Siliń Rujena E., *Wychowanie muzyczne na Łotwie*, „WMwSz” 1970, nr 1.
- Januszewska-Warych M., *Teoria i praktyka edukacji muzycznej w Rosji*, „WMwSz” 2005, nr 2.
- Januszewska-Warych M., *Zasady i metody kształcenia muzycznego. Dyskusje i spory dydaktyków w Rosji*, „WM” 2011, nr 2.
- Jarzombek A., *Muzyka należy do każdego...*, „WM” 2011, nr 3.
- Jenčková E., *Słuchanie muzyki w edukacji wczesnoszkolnej*, „WM” 2015, nr 4.
- Jurewicz L., *List w związku z artykułem R. Heisinga „Wychowanie muzyczne w Anglii”*, „ŚwSz” 1961, nr 4.
- Jutrzyzna E., *Spojrzenie na myśl edukacyjno-muzyczną Europy Wschodniej z perspektywy współczesnych dylematów humanistycznych i aksjologicznych*, „WMwSz” 2006, nr 1.
- Kabalewski D., *Dzieci trzeba nauczyć kochać sztukę, ale niech same do niej odnajdą swoją drogę*, „WMwSz” 1970, nr 5.

- Kabalewski D., *Ideowe podstawy wychowania muzycznego w Związku Radzieckim*, „WMwSz” 1971, nr 1.
- Kalmar M., *Wychowanie muzyczne w szkołach węgierskich*, „WMwSz” 1968, nr 4.
- Kallos C., *Pedagogika Carla Orffa w działalności Instytutu C. Orffa Uniwersytetu Mozarteum w Salzburgu*, „WMwSz” 2008, nr 3.
- Kauczor L., *O wychowaniu muzycznym w Anglii*, „ŚwSz” 1959, nr 6.
- Kawowa E., *Umuzycznienie młodzieży w szkołach podstawowych NRD*, „ŚwSz” 1962, nr 5.
- Kenesei É., *Co dalej z wychowaniem muzycznym na Węgrzech?*, „WMwSz” 2010, nr 4.
- Kenesei É., *O wychowaniu muzycznym na Węgrzech*, „WMwSz” 2010, nr 4.
- Kisiel M., Nikolayi H., *Kształtowanie kultury muzycznej uczniów szkoły ogólnokształcącej w świetle programu Dymitra Kabalewskiego*, „WMwSz” 2004, nr 1.
- Klimas-Kuchtowa E., *„Muzyka łagodzi obyczaje” – eksperyment szwajcarskich pedagogów*, „WMwSz” 1993, nr 2.
- Klimas-Kuchtowa E., *O amerykańskich poszukiwaniach nowych form edukacji estetycznej*, „WMwSz” 1998, nr 4.
- Klimas-Kuchtowa E., *O wyższą rangę przedmiotu wychowanie muzyczne*, „WMwSz” 1995, nr 1.
- Klukowski J., *„Cała szkoła muzykuje”*, „ŚwSz” 1963, nr 3.
- Klukowski J., *Szwajcarska metoda wychowania muzycznego*, „ŚwSz” 1966, nr 3.
- Klus-Stańska D., Suświłło M., *Wczesne kształcenie muzyczne w szkole polskiej, angielskiej i waldorfskiej – dyskusja nad różnicami programowymi i systemowymi*, „WMwSz” 1995, nr 1.
- Kofin E., *O edukacji muzycznej dzieci w Hongkongu*, „WMwSz” 1986, nr 1.
- Komorowska M., *IX Kongres ISME w Moskwie (8-14 VII 1970)*, „WMwSz” 1970, nr 5.
- Komorowska M., *Animator muzyczny w szkole*, „WMwSz” 1982, nr 5.
- Komorowska M., *Artystyczny i metodyczny nurt Kongresu*, „WMwSz” 1981, nr 1.
- Komorowska M., *Nauczycielskie notatki z Portugalii*, „WMwSz” 1977, cz. I: nr 1; cz. II: nr 3.
- Komorowska M., *Notatki z Kongresu ISME w Bristolu*, „WMwSz” 1983, nr 1.
- Komorowska M., *Uwagi o wychowaniu muzycznym we Francji*, „WMwSz” 1971, nr 5.
- Konkol G.K., *Muzyka w systemie szkolnym Republiki Tureckiej*, „WM” 2016, nr 4.
- Kontra I., *Próby wprowadzenia nowej formy oceny uczniów z wychowania muzycznego*, „WMwSz” 1976, nr 2.
- Korczak F., *Struktura i rozwój wychowanie muzycznego w Austrii*, „WMwSz” 1983, nr 1.
- Kowalski M., Mielko Ł., *X Międzynarodowe Forum Studenckie w Hadze*, „WM” 2012, nr 3.
- Kozłowski S., *Projekt Landscapes, czyli krajobrazy nowoczesnej edukacji*, „WM” 2011, nr 3.
- Krystiewa S., *Powszechne wychowanie muzyczne młodzieży w Bułgarii*, „WMwSz” 1974, nr 5.
- Kwiecińska W., *Letni Uniwersytet Muzyczny*, „WMwSz” 1977, nr 2.
- Lewicka D., *System szkolnictwa w Australii na przykładzie Australii Południowej*, „WMwSz” 1982, nr 4.
- Lipinskij W.K., *Wychowanie muzyczne w X-letniej szkole ogólnokształcącej RSFSR*, „WMwSz” 1970, nr 2.
- Loon C., Ommeren G., *Muziek... Spelenderwij – Muzyka... bez trudu*, „WM” 2013, cz. I: nr 1; cz. II: nr 5.
- Łobowa O., *Podręczniki edukacji muzycznej dla szkoły podstawowej na Ukrainie*, „WMwSz” 2007, nr 3.

- Luszkak A., Piątek J., *Music in Schools. Teaching and Learning Processes – o edukacji muzycznej w międzynarodowym gronie*, „WM” 2011, nr 4.
- Malinowski P., *Próba modyfikacji metody wychowania muzycznego w NRD*, „ŚwSz” 1963, nr 5.
- Marciniak I., *Czeska adaptacja „Pracy szkolnej” Karola Orffa*, „WMwSz” 1973, nr 2.
- Matecki S., *Wychowanie muzyczne na Węgrzech*, „ŚwSz” 1962, nr 2.
- Mielko D., *Powszechna edukacja muzyczna w Wielkiej Brytanii*, „WM” 2016, nr 5.
- Miklaszewski K., *Programy wychowania muzycznego w USA*, „WMwSz” 1982, nr 1.
- Miklaszewski L., *Wychowanie muzyczne w świetle międzynarodowej konferencji w Wiedniu*, „ŚwSz” 1962, nr 3.
- Monko-Ejgenberg T., *Matematyka uczy logicznego myślenia, a muzyka – wszystkiego innego*, „WMwSz” 2009, nr 4.
- Monko-Ejgenberg T., *Wychowanie muzyczne w Kraju Rad*, „WMwSz” 1977, nr 4.
- Mykołajowicz Masny S., Wasilkiewicz C., *Z cyklu oświata i wychowanie od pierwszych kroków życia*, „WMwSz” 1975, nr 2.
- Nakielska-Cremers Z., *Szkolnictwo w Holandii z perspektywy polskiego migranta*, „WM” 2015, nr 1.
- Piliczowa H., *Opisy wybranych lekcji wychowania muzycznego w szkołach ogólnokształcących stopnia licealnego i podstawowego w Budapeszcie*, „WMwSz” 1970, nr 3.
- Piliczowa H., *System Kodálya. Podstawy i upowszechnianie*, „WMwSz” 1982, nr 3.
- Pogorzelski H., *Koncepcja umuzykalniania dzieci wg Ceesa van Loona i Gerarda van Ommerena – Muziek... splenderwijs*, „WM” 2012, nr 4.
- Pogorzelski H., *Omówienie systemu Orff-Kodaly na podstawie rozmowy z jej twórcą Pierre van Hauwe*, „WMwSz” 1974, nr 3.
- Pogorzelski H., *Problemy wychowania muzycznego w Holandii*, „WMwSz” 1987, nr 3.
- Powroźniak J., *Gitara w szkołach Jugosławii*, „WMwSz” 1968, nr 5.
- Przychodzińska M., *VIII Kongres – ISME – Międzynarodowego Towarzystwa Wychowania Muzycznego w Dijon (Francja, 2/8 lipca 1968)*, „WMwS” 1969, nr 1.
- Przychodzińska M., *Instytut Karola Orffa w Salzburgu. Program muzyczno-pedagogiczny i działalność*, „WMwSz” 1967, nr 3.
- Przychodzińska M., *Pamięcią wstecz – myśli poświęcone 50-leciu polskiego pisma muzyczno-metodycznego*, „WMwSz” 1980, nr 1.
- Przychodzińska M., *Wychowanie muzyczne na VI Międzynarodowej Konferencji ISME w Budapeszcie*, „ŚwSz” 1965, nr 1.
- Przychodzińska M., *„Wychowanie Muzyczne w Szkole” – ciągłość tradycji*, „WMwSz” 2006, nr 3.
- Pytlak A., *Autonomiczny system wychowania muzycznego w stanie Utah (USA)*, „WMwSz” 1971, nr 2.
- Pytlak A., *B. Marian Brooks i Harry A. Brown – współcześni kontynuatorzy systemu Colemana*, „WMwSz” 1970, nr 5.
- Pytlak A., *R. Murray Schafer czyli maieutyka w dobie nauczania programowanego*, „WMwSz” 1971, nr 4.
- Pytlak A., *Satis N. Coleman – twórca amerykańskiego systemu wychowania muzycznego*, „WMwSz” 1970, nr 4.
- Pytlak A., *Z badań i doświadczeń radzieckich pedagogów wychowania muzycznego*, „WMwSz” 1972, nr 5.
- Rataj R., *Nasze czasopismo w 40-leciu PRL*, „WMwSz” 1984, nr 4/5.
- Reczmieński N., *Szkolne orkiestry ludowe w ZSRR*, „WMwSz” 1976, nr 4.

- Sacher W.A., *Specyfika słowackich podstawowych szkół artystycznych*, „WMwSz” 2010, nr 5.
- Sedlák F., *O unowocześnienie wychowania muzycznego w Czechosłowacji*, „WMwSz” 1975, nr 4.
- Sedlák F., „Praca szkolna” Orffa i co dalej..., „WMwSz” 1968, nr 1.
- Sławiec-Domagała D., Szejnabis-Zdyb J., *Lekcje muzyki w szwajcarskiej szkole*, „WMwSz” 1996, nr 4.
- Soja Z., *W Bukareszcie*, „ŚwSz” 1966, nr 3.
- Stawicz A., *Muzyka w podstawowych i średnich szkołach ogólnokształcących USA*, „ŚwSz” 1962, nr 5.
- Stokowska M., *Wychowanie muzyczne na świecie. Z materiałów XIV Światowego Kongresu ISME*, „WMwSz” 1981, cz. I: nr 1; cz. II: nr 2; nr 3.
- Suchanek A., *Nowe podręczniki wychowania muzycznego w podstawowych dziesięcioletnich szkołach z polskim językiem nauczania w Czechosłowacji*, „WMwSz” 1973, nr 3.
- Suzin A., *Gitara jako instrument młodzieży*, „ŚwSz” 1966, nr 2.
- Suzin A., *Muzyka jako przedmiot ogólnokształcący*, „ŚwSz” 1958, nr 3.
- Suzin A., *Notatka z Kraju Kwitnącej Wiśni*, „ŚwSz” 1958, nr 5.
- Suzin A., *Wychowanie muzyczne w Japonii*, „ŚwSz” 1966, nr 3.
- Swatoń J., *Nauka śpiewu w szkołach NRD. Z mego pobytu w NRD*, „ŚwSz” 1959, nr 6.
- Swatoń J., *Z pobytu w bratniej Czechosłowacji*, „ŚwSz” 1959, cz. I: nr 3; cz. II: nr 4.
- Szafrański S., *Impresje z pobytu Henryka Boskara na stypendium w Paryżu*, „WMwSz” 1980, nr 3.
- Tarczyński J., *Studia Podyplomowe Advanced Studies In Music and Dance Education – Orff Schulwerk w Salzburgu*, „WMwSz” 2008, nr 3.
- Thiele I., *Praca w przedmiotowej pracowni muzycznej w średnich szkołach Niemieckiej Republiki Demokratycznej*, „WMwSz” 1983, nr 5.
- Waluga A., *Międzynarodowy Letni Kurs Orffa w Salzburgu (Austria)*, „WMwSz” 1988, nr 4.
- Wasiak S., *Międzynarodowa konferencja w Brukseli*, „ŚwSz” 1966, nr 4.
- Wrona D., *Wspomnienia z Debreczyna*, „WMwSz” 1987, nr 2.
- Wróbel T., *Kilka uwag o nauczaniu śpiewu w szkołach szwedzkich*, „ŚwSz” 1960, nr 1.
- Váňová H., *Szkoły podstawowe z rozszerzonym programem nauczania wychowania muzycznego w Republice Czeskiej*, „WMwSz” 2010, nr 5.
- Vereš J., *Muzyka a wychowanie muzyczne w historii Słowaków*, „WMwSz” 2010, nr 5.
- Zadania i organizacja wychowania muzycznego w NRD*, „WMwSz” 1969, nr 2; nr 4.
- Zemla A., *Muzyka w systemach edukacji powszechnej w wybranych krajach Europy*, „WMwSz” 1993, cz. I: nr 3; cz. II: nr 4; 1994, cz. III: nr 1.
- Żebrowska M., *Pedagogiczne lobby. Z profesorem Josefem Scheideggerem – prezesem EAS – Europejskiego Stowarzyszenia Muzyki w Szkołach Ogólnokształcących rozmawia Małgorzata Żebrowska*, „WMwSz” 2001, nr 3.

Źródła internetowe

- <http://www.wychmuz.pl/bibliografia/index.php> [dostęp: 18.12.2016].
- <http://www.wychmuz.pl/nuty/index.php> [dostęp: 18.12.2016].

Summary

TOPICS IN MUSIC EDUCATION WORLDWIDE PRESENTED IN “WYCHOWANIE MUZYCZNE” JOURNAL

The author analyzes the variety of topics in music education worldwide, presented until 2016 in “Wychowanie Muzyczne” journal since it has been first released in 1957. In the enormous number of issues of the magazine, the topics were not of key importance, however they played a significant role in broadening the awareness of music teachers and academics. They promoted ideas and concepts developed in different parts of the world, they showed common problems, as well as systemic, curriculum- and methodology-based differences in systems of music education across different countries. The analysis covers 215 papers on the subject. The main organizing criterion was a literary genre and literary form. The papers were analyzed in the following order: literary series; reprints from international journals; critical analyses using examples of foreign literature; accounts of trips abroad including international conferences and symposia; papers by international authors and Polish authors living permanently abroad, including interviews with representatives of international cultural and education centres, as well as research accounts and scientific studies. The analysis also presents transformations in music education in Poland and worldwide over the past sixty years.

Key words: *music education, music education worldwide, history of education, journal publication, “Wychowanie Muzyczne” [Music Education] journal*